

42. SREČANJE DIREKTORJEV ISSN-CENTROV

42. srečanje direktorjev ISSN-centrov je od 6. do 10. novembra 2017 potekalo v prostorih Bibliothèque nationale du Royaume du Maroc v Rabatu, glavnem mestu Maroka (<http://www.bnrm.ma/>). Skupaj s sedmimi predstavniki Mednarodnega ISSN-centra (ISSN International Centre, v nadaljevanju IC) z direktorico Gaëlle Béquet na čelu so se srečanja udeležili predstavniki 27 držav oz. nacionalnih ISSN-centrov (v nadaljevanju NC) iz Evrope, Afrike, Azije ter Severne in Južne Amerike. Iz držav, ki so v mreži COBISS.Net, se je srečanja udeležila samo vodja slovenskega ISSN-centra.

Najpomembnejša tema srečanja je bila prikaz delovanja novega spletnega portala ISSN in novega uporabniškega vmesnika ISSN Customer Extranet. Oba servisa so razvili v okviru strateškega načrta IC za obdobje 2015–2018.

V prihodnje načrtujejo pripravo spletnega servisa za prikaz poročil o naslovih kontinuiranih virov vsakega posameznega založnika in spletne aplikacije za pošiljanje zahtev po spremembi metapodatkov katere koli serijske publikacije.

POROČILO IC (REPORT FROM THE ISSN INTERNATIONAL CENTRE)

Gaëlle Béquet je predstavila poročilo o dejavnostih IC v preteklem letu (ISSN, 2016). V mrežo ISSN je vključenih 89 držav vključno z ruskim IC, ki se je pridružil januarja 2016. V Registru ISSN je trenutno 1,9 milijona zapisov, od tega 201.000 zapis za e-časopise. Baza raste zelo hitro, samo leta 2016 so kreirali 58.000 novih zapisov. V Register ISSN katalogizatorji prispevajo nove zapise prek vmesnika za katalogizacijo Virtua v 35 NC (med njimi vsi NC v državah, vključenih v mrežo COBISS.Net), nemški in norveški NC pošiljata zapise po protokolu OAI-PMH, preostali pa pošiljajo zapise v datotekah.

Najpomembnejši strateški cilj IC je boljše sodelovanje NC v mreži ISSN. V skladu s tem so prevedli priročnik ISSN Manual v španščino in ruščino. Poleg tega je njihov glavni cilj izboljšati podatke ISSN, proizvode in storitve. Kvaliteta podatkov ISSN je zelo pomembna za njihov prikaz in uporabo v novem portalu tako za uporabnike portala kot za ponudnike informacijskih storitev. V prihodnje nameravajo

še izboljšati informacijsko infrastrukturo, vključno s strojno in programsko opremo.

Pomemben strateški cilj IC je tudi pridobivanje novih partnerjev. V ta namen so z založbo Springer in nemškim NC testirali sistem za avtomatizirano dodeljevanje ISSN. Še naprej sodelujejo pri projektih, kot sta The Keepers Registry (<http://thekeepers.org/registry.asp>) in CIDEMIS (<http://fil.abes.fr/2015/06/22/cidemis-ouverture-de-lapplication/>). Njihov najpomembnejši cilj je delitev podatkov ISSN s širšo skupnostjo, predvsem z uvajanjem odprtega dostopa (angl. *Open Access*) za osnovne metapodatke in uporabo tehnologije povezanih podatkov (angl. *linked data*).

NOVI PORTAL ISSN (THE NEW ISSN PORTAL)

Novi portal ISSN je enotna vstopna točka za vse informacije o podatkih ISSN. Portal je bil objavljen januarja 2018 in temelji na tehnologiji povezanih podatkov. Preveden je v šest jezikov, ki jih uporablja UNESCO. Glavni namen vzpostavitve novega portala je centralizacija vseh orodij in servisov za iskanje, odkrivanje, dostop in pridobivanje podatkov ISSN. Podatki ISSN obsegajo podatke iz Registra ISSN, podatke iz zunanjih virov in podatke, ki jih zbira IC. Oblikovali so tri uporabniške kategorije, od katerih sta odvisna obseg dostopnih podatkov in vrsta storitve.

Profili uporabnikov:

- Vsi uporabniki (neregistrirani uporabniki) imajo dostop do osnovnih identifikacijskih podatkov veljavnih zapisov ISSN (Register ISSN) in dostop do celotnih zapisov, objavljenih v prostem dostopu v bazi podatkov Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD, <http://road.isn.org/>).
- Korporativni uporabniki so uporabniki v institucijah, ki so naročniki Registra ISSN; do portala lahko dostopajo z uporabniškim imenom in geslom ali prek IP-naslava. Dostopajo lahko tudi do vseh podatkov v vseh zapisih, vključno z delovnimi zapisi (angl. *work records*), in uporabljajo vse druge storitve. Imajo možnost prevzemanja zapisov ISSN, a so podatki, ki jih lahko prevzemajo, odvisni od vrste paketa, ki ga ima v zakupu njihova institucija.

- Uporabniki mreže so zaposleni v NC in imajo enak dostop do vseh podatkov in servisov kot korporativni uporabniki, poleg tega pa še dostop do lokalnih polj v zapisih ISSN (blok 9 v formatu MARC 21).

Servis ISSN Customer Extranet lahko uporabljajo tudi drugi uporabniki, kot so založniki, knjižničarji in prodajalci informacijskih storitev (gl. naslednje poglavje). Založniki imajo v zapisih za serijske publikacije, ki jih izdajajo, enak dostop do podatkov kot korporativni uporabniki, v drugih zapisih pa le dostop do istih podatkov kot neregistrirani uporabniki.

Vrste podatkov:

- ključni podatki ISSN so podatki, ki enolično in natančno določajo kontinuirani vir:
 - ISSN, ISSN-L in druge vrste ISSN (preklicani, napačni),
 - ključni naslov in glavni stvarni naslov (brez skrajšanega ključnega naslova in variantnih naslovov),
 - država izida,
 - medij,
 - URL, če obstaja,
 - administrativni podatki (ime NC, datum redakcije zapisa);
- podatki iz Registra ISSN, tj. celoten zapis;
- podatki ISSN, tj. vsi podatki, objavljeni na portalu ISSN; poleg podatkov iz Registra ISSN spadajo sem tudi:
 - podatki iz drugih virov, kot so geografski položaj, faktor vpliva idr.;
 - drugi podatki, npr. Deweyjeva ali univerzalna decimalna klasifikacija.

Uporabniki lahko iščejo na štiri načine (enostavno, napredno, ekspertno in geografsko iskanje), rezultate iskanja pa lahko omejujejo po fasetah. Za vsak zapis ISSN določa neposredno povezavo (URL), ki je tudi identifikator zapisa kontinuiranega vira v aplikacijah s povezanimi podatki. Pripravili so tudi prikaz ISSN-L, kjer se prikazuje zapis z vsemi zapisi na drugih medijih, tj. zapisi z istim ISSN-L. Uporabniki lahko zapise prevzamejo neposredno ali jih shranijo v košarico. Zapisi so na voljo v različnih bibliografskih formatih (MARC 21 in UNIMARC) in formatih za povezane podatke (RDF/XML, TTL, JSON), obstaja pa tudi možnost pošiljanja podatkov v besedilni datoteki (txt). Zapisi so shranjeni v formatu RDF (Resource Description Framework). Registrirani uporabniki imajo možnost, da sporočijo napake v podatkih in zahtevajo njihov popravek. Sporočilo uporabnikov se samodejno pošlje NC, ki je odgovoren za zapis.

V prihodnje bodo postopoma dodajali nove funkcije, kot so sistem obveščanja uporabnikov o spremembah in dopolnitvah izbranih zapisov ter vključitev zapisov ROAD

in protokolov za izmenjavo podatkov OAI-PMH, Z39.50 in SRU.

NOVI SERVIS ISSN CUSTOMER EXTRANET (THE NEW ISSN CUSTOMER EXTRANET)

Servis ISSN Customer Extranet je nov vmesnik za kupce storitev ISSN, torej za založnike in naročnike Registra ISSN. Oblikovali so dva profila: Publisher Extranet in Corporate Extranet.

Profil Publisher Extranet je namenjen komercialnim založnikom in agencijam, ki digitalizirajo kontinuirane vire. Servis založnikom omogoča, da registrirajo svoje publikacije in spremljajo status svojih zahtevkov. Servis ponujajo založnikom v državah, ki nimajo NC, in večnacionalnim založnikom. Prednosti servisa so naslednje:

- vzpostavitev baze zahtevkov, na osnovi katere se vzpostavi povezava med zahtevkom za dodelitev ISSN, zapisom ISSN in založnikom, ki je odgovoren za kontinuirani vir,
- poenostavljeno vpisovanje zahtevka, saj založnikom pri vsakem zahtevku ni treba ponovno vpisovati istih podatkov (naziv založnika, naslov ...),
- lažje razločevanje zaupanja vrednih založnikov od plenilskih založnikov (angl. *predatory publishers*).

Vsak registrirani založnik lahko prek vmesnika pošilja zahtevke za dodelitev ISSN za nove publikacije, na osnovi česar se samodejno generira zapis v programu za katalogizacijo Virtua. Založnik lahko zahteva spremembo odgovornosti pri publikacijah, ki jim je ISSN že bil dodeljen, in tudi popravke zapisov v Registru ISSN. Založniki imajo dostop do celotnih zapisov v Registru ISSN za publikacije, ki jih izdajajo.

Profil Corporate Extranet je namenjen naročnikom Registra ISSN in drugih storitev, kot so knjižnice, ponudniki vzajemnih katalogov ali raziskovalni centri. Naročniki lahko:

- dostopajo do svojega institucionalnega računa s podatki o naročninah, datumu veljavnosti naročnine, številu dostopov ipd.,
- podaljšajo naročnine, dodajajo naročila za nove storitve in plačujejo račune s kreditno kartico, PayPalom ali bančnim nakazilom,
- dostopajo do statistike uporabe, ki vključuje število obiskov, število prikazov strani, število prevzetih zapisov ipd.,
- dostopajo do preteklih in trenutnih računov,
- dostopajo do različnih naročniških modelov (na zahtevo obstaja tudi testni dostop),
- kontaktirajo oddelek prodaje v IC.

ZAMENJAVA PROGRAMA VIRTUA: POROČILO O NAČRTU ZA ISSN+ (REPLACING VIRTUA: PROSPECTIVE REPORT ABOUT ISSN+ AND AGENDA)

Upravni odbor IC se je aprila 2017 odločil za zamenjavo vmesnika za katalogizacijo Virtua z novim vmesnikom, ki so ga poimenovali ISSN+. Osnove projekta je pripravil John Akeroyd iz podjetja CIBER Research (<http://ciber-research.eu/>), ki je tudi testiral trg.

Vmesnik Virtua se uporablja od leta 2004; trenutno ga uporablja samo 35 NC. K odločitvi za zamenjavo je prispevalo več dejavnikov: zamenjava starega portala ISSN z novim, ki pogojuje dnevni vpis in redakcijo zapisov, uvedba servisa ISSN Customer Extranet, kjer je vzpostavljena specifična baza podatkov, kamor se lahko nalagajo novi delovni zapisi, lažje in cenejše vzdrževanje ter zmanjšanje soodvisnosti med različnimi orodji.

Glavni zahtevi za vmesnik ISSN+ sta:

- vključene morajo biti vse funkcije vmesnika Virtua, ki so specifične za mrežo ISSN in odstopajo od zahtev običajnih vmesnikov za katalogizacijo, kot so pravila za preverjanje zapisov, dodeljevanje ISSN-L in spremljanje ukinjenih ISSN ipd.;
- vključene morajo biti osnovne funkcije običajnega vmesnika za katalogizacijo, ki se v vmesniku Virtua ne uporabljajo pri kreiranju zapisov ISSN, kot npr. arhiviranje vseh verzij zapisa ipd.

Glavne zahteve za arhitekturo vmesnika ISSN+ so:

- fleksibilna arhitektura modulov, da se lahko povezujejo z drugimi ali novimi komponentami,
- čim večji del naj temelji na odprtokodni programski opreml (angl. *open source software*),
- kjer koli je to mogoče, je treba razviti posebna orodja, ki temeljijo na obstoječih komponentah in se razlikujejo od obstoječih knjižničnih sistemov.

Med preostale zahteve spadajo še stalno izboljševanje poteka dela v mreži ISSN, jasna ločitev med začetno dodelitvijo ISSN in kasnejšim dopolnjevanjem podatkov, spletni vmesnik s sprotno pomočjo, lažje vzdrževanje, uvedba normativne kontrole, kjer koli je to možno (izdajatelj s povezavo na ISNI, založniki, predmetne oznake ...), osnova za povezane podatke, vodenje in prikaz podatkov v nelatiničnih pisavah s samodejno transliteracijo cirilice in grške pisave ter polavtomatske procedure za druge pisave, kot so kitajščina, arabščina in druge.

Zavedajo se, da potrebujejo nov način dela, ki bo sobival s sistemom dodeljevanja ISSN po območjih številčk.

Sistem dodeljevanja ISSN po območjih številčk, ki ga uporabljajo že veliko let, ima mnogo slabosti predvsem pri ažurnosti podatkov v Registru ISSN, prav tako kot sistem dodeljevanja posameznih ISSN v različnih lokalnih okoljih. V novem centraliziranem sistemu bodo nov ISSN lahko pridobili pooblaščen uporabniki, ki ga bodo lahko uporabili, če bodo vpisali obvezne metapodatke. Katalogizatorji bodo katalogizirali neposredno v sistem, hkrati pa bo obstajala možnost uporabe API-jev, prek katerih se bodo za dodelitev ISSN lokalni katalogizacijski sistemi povezali z vmesnikom ISSN+. Na podoben način bodo dodeljevali tudi druge identifikatorje, npr. ISNI. Glavna prednost takšnega načina je čim bolj enostavno dodeljevanje ISSN, hkrati pa bo na novo dodeljeni ISSN takoj na voljo zunanjim uporabnikom. NC bodo imeli pri delu na voljo tri možnosti:

- katalogizacijo neposredno v spletnem vmesniku ISSN+,
- katalogizacijo v lokalnem sistemu z uporabo blokov številčk ISSN, ki jih bo še naprej dodeljeval IC, NC pa bodo redno pošiljali zapise ISSN v datoteki ali po protokolu OAI-PMH,
- katalogizacijo v lokalnem sistemu z uporabo API-jev za vmesnik ISSN+.

Pri dodeljevanju nove številke se ISSN pripiše v zameno za vpis osnovnih metapodatkov. Pri tem je treba zagotoviti, še posebej pri velikem številu sodelujočih, da vir še ni bil identificiran v sistemu ISSN. Bistveno je oblikovanje avtomatiziranega iskanja in identifikacije vira iz metapodatkov, pri čemer je treba preprečiti podvajanje pri dodeljevanju ISSN zaradi slabega mehanizma identifikacije vira. Dopolnitev obstoječega zapisa ISSN poteka prek neposrednega pošiljanja po API-ju ali na osnovi rednega zbiranja podatkov po protokolu OAI-PMH.

V prehodnem obdobju bo novi sistem potekal vzporedno z dodeljevanjem ISSN po območjih številčk. Uporabljali bodo format MARC 21, ki je najbolj razširjen format za izmenjavo podatkov v celotni mreži ISSN.

Projekt je logično nadaljevanje razvoja novega portala ISSN in servisa Customer Extranet; želeli so pripraviti novo, sodobno aplikacijo, ki ne bo samo zamenjava za funkcije sistema ISSN, ampak bo tudi poenostavila in obogatila potek dela v mreži ISSN. Ponudnika v času konference še niso izbrali, vmesnik Virtua pa nameravajo nadomestiti do konca leta 2018.

KVALITETA PODATKOV (ISSUES IN DATA QUALITY)

ISSN je že več kot 40 let zanesljiv identifikator za založnike, knjižnice in druge udeležence, zato sta kvaliteta in zanesljivost podatkov bistveni za delovanje sistema ISSN. Januarja 2018 so Register ISSN delno odprli, zato

pričakujejo, da se bosta povečali poizvedba po podatkih ISSN in njihova ponovna uporaba, posledično pa se bodo pokazale morebitne slabosti podatkov ISSN, npr. zastareli podatki, strukturne napake ipd. Prav tako novi servisi (lokacijski podatki, omejevanje po fasetah) ne bodo mogli dobro delovati, če ne bo zagotovljena kvaliteta podatkov. V ta namen je IC pripravil načrt za zagotavljanje kvalitete (Oury, 2017) v naslednjih korakih:

- definirati, kaj je kvaliteta s stališča IC,
- pripraviti seznam identifikatorjev, ki bodo pripomoček za zagotavljanje kvalitete,
- pripraviti nove projekte za povečanje kvalitete,
- sodelovati z mrežo ISSN, partnerji, kupci in uporabniki podatkov ISSN in servisov.

Izbrali so tri nivoje kvalitete, kjer morajo doseči standarde.

1. Bibliografski podatki oz. kvaliteta zapisov v ISSN morajo zagotavljati:
 - enoličnost (podvojenih zapisov v Registru ISSN ne sme biti),
 - preverjanje (pravilna struktura zapisov glede na standarde katalogizacijskih pravil po ISSN Manual in formatu MARC 21),
 - skladnost (kvaliteta povezav med zapisi),
 - zanesljivost (ujemanje podatkov v zapisu s podatki na publikaciji),
 - pravočasnost (ažurnost podatkov v zapisu),
 - bogastvo (poleg obveznih podatkov so v zapisu prisotni še drugi podatki).
2. Pokritost registra ISSN mora zagotavljati:
 - popolnost (vse dodeljene številke ISSN morajo imeti tudi zapis v Registru ISSN),
 - sistematičnost dodeljevanja ISSN (npr. tiskana in elektronska izdaja nekega kontinuiranega vira morata imeti vsaka svoj ISSN),
 - upoštevanje namena dodeljevanja ISSN (NC morajo dodeljevati ISSN v najširšem možnem smislu, tako da pokriva tiskane in spletne vire, vire, ki še izhajajo, in vire, ki so prenehali izhajati, znanstvene bloge in baze podatkov ...).
3. Proces in potek dela v mreži ISSN morajo zagotavljati:
 - učinkovitost procesa (razmerje med učinkovitostjo in stroški),
 - jasnost internega komuniciranja v mreži ISSN in komuniciranja navzven z založniki, partnerji, kupci itd.,
 - varnost procesov.

IC bo v letu 2018 pripravil natančnejši seznam indikatorjev za doseganje kvalitete; podobno bo pripravil še druge projekte in jih vključil v načrt za doseganje kvalitete. Zavedajo se, da bodo morali upoštevati kriterije obstoječih projektov, jih usklajevati z novimi in slediti splošni strategiji mreže ISSN.

NAGRADA ISSN (ISSN AWARD)

Leta 2016 je nagrado ISSN dobil Nacionalni center iz Kolumbije, leta 2017 pa Nacionalni center iz Kazahstana.

Reference

Oury, C., 2017. Assessing the ISSN Register: Defining, Evaluating, and Improving the Quality of a Shared International Bibliographic Database. *Cataloging & Classification Quarterly*, [online] 55(7–8), pp. 588–605. Dostopno na: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01639374.2017.1354115> [30. 11. 2017].

ISSN, 2016. *ISSN International Centre Activity Report for 2016*. [pdf]. Dostopno na: http://www.issn.org/wp-content/uploads/2017/07/ISSN_RAPPORT_ACTIVITE_2016_GB.pdf [30. 11. 2017].

Andreja Krajnc Vobovnik